

Валерій Горвий,

д-р іст. наук, проф., заст. гендиректора Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського

ОСОБЛИВОСТІ ПРОДУКУВАННЯ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ВІТЧИЗНЯНОМУ НАУКОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Розглянуто проблеми організації виробництва сучасної наукової інформації, їх співвідношення з відповідними суспільними запитами, запропоновано деякі актуальні напрями вдосконалення державної політики в цій сфері суспільної діяльності.

Ключові слова: інформаційне виробництво, інформатизація, структура наукового виробництва, суспільна затребуваність у науковій інформації, проблема оновлення організації управлінської інформації, розвиток правової бази інформаційної сфери.

Характерною особливістю будь-якого суспільного розвитку та його інформаційного етапу особливою мірою є постійне інформаційне виробництво, насамперед наукове, як інформаційна основа всіх видів суспільної діяльності. Однак нинішній етап цього виробництва істотно відрізняється від усіх минулих кількома характерними рисами.

По-перше, у зв'язку з істотно зростаючою роллю інформації в сучасній виробничій діяльності, що є характерною особливістю становлення інформаційного етапу розвитку, особлива увага в останні десятиріччя приділяється розвитку науково-прикладних досліджень, результати яких швидко можуть бути впроваджені у виробництво чи в процес суспільної трансформації.

У зв'язку з цим сьогодні стає дедалі більш помітним відставання фундаментальних досліджень від науково-прикладних і, скажімо, ракетно-космічна галузь, ядерно-енергетична та деякі інші, що в минулому столітті були флагманами науково-технічного прогресу і вели за собою основні напрями технологічного пошуку, донині базуються, в основному, на фундаментальних здобутках 1960–1970-х років. При цьому можна говорити про підвищення ефективності використання здобутків того періоду, досвід різнобічного їх використання в різних галузях, і це є позитивним, оскільки підвищує ефективність використання результатів

наукового пошуку. Однак тривалий період без поповнення фундаментальної науки новими результатами поступово знижує темпи науково-технічного прогресу у важливих напрямках, що забезпечують суспільний прогрес.

По-друге, ефективність наукової, як найвищої за рівнем впливу на розвиток людства, інформації значною мірою залежить від темпів упровадження в суспільну практику, що, у свою чергу, потребує зростаючих затрат, формування відповідної інфраструктури, що є посиленням насамперед економічно розвинутих державам.

По-третє, зростання складності проблем, обумовлених викликами, що постають у XXI ст. перед сучасною цивілізацією, не дає змоги навіть найбільш високорозвинутих країнам розв'язувати такі проблеми самостійно, без участі країн-партнерів. Прикладом цьому може бути й проєктована кількома країнами експедиція на Марс, і організація спільного проєкту будівництва та експлуатації Великого адронного колайдера, і зусилля із спільної боротьби багатьох країн з інфекційними захворюваннями тощо.

Сучасна актуальна наукова проблематика, як правило, є досить затратною, проблемною для країн з невеликим економічним потенціалом. І ці країни змушені орієнтуватися на розвиток власної наукової діяльності, продукування відповідної інформації з огляду на найбільш необхідні напрями наукових досліджень і можливості власного бюджету. В інших напрямках дослідження найчастіше не проводяться, і при цьому створюються інколи досить істотні лакуни відсутності нового знання, що робить суспільний розвиток нерівномірним, може створювати небажані внутрішньосуспільні суперечності, підвищує ризики прийняття помилкових рішень не лише в науковому середовищі, а й на загальносуспільному рівні, створювати важко вирішувані проблеми для розвитку даної держави чи нації.

Четвертим суттєвим фактором впливу на сучасне інформаційне середовище є наслідки стихійної значною мірою інформатизації, що з активізацією глобальних процесів сьогодні вже охоплює переважну більшість світу. У своїй суті вона є, безсумнівно, позитивним явищем, однак, без координуючого впливу держави розвивається аморфно і тією чи іншою мірою є керованим лише компаніями, що контролюють виробництво технічних засобів, необхідних для інформатизації. Такий стан справ обумовлюється тим, що протягом тривалого часу інформатизація розглядалась як технічний експеримент вузькоколегіальних обмінів між науковцями і не була усвідомлена як новий і ефективний суспільний інтег-

раційний механізм. У перших своїх результатах цей процес відіграв найчастіше розважально-інформативну роль, слабо використовувався органами державної влади, громадськими організаціями, навчальними закладами як новий високоякісний інструмент громадянського самовияву, освітньої, виховної роботи. Взамін цьому інтернет-простір наповнився низькоякісними масивами непідготовлених до нового рівня спілкування людей. І цим самим створюються серйозні перешкоди для розвитку інформаційних обмінів на основі електронних інформаційних технологій.

І, нарешті, п'ятим фактором впливу на інформаційну сферу сучасної цивілізації став бурхливий розвиток спеціальних негативних інформаційних впливів на соціальні комунікації та інформаційні ресурси націй і держав, що досягли масштабів інформаційних воєн. Ведення цих воєн, тобто, утвердження певних суспільних інтересів з допомогою спеціально організованих інформаційних впливів, потребує відповідної кваліфікації інформаційних працівників, спеціального обладнання аж до супутникових систем включно, певних ідеологічних концепцій, що об'єднували б багатоаспектну інформаційну діяльність в єдине ціле. Такі складові в комплексі на сьогодні не під силу переважній більшості держав і націй.

Названі вище загальноцивілізаційні особливості інформаційного виробництва останніх десятиріч впливають на процеси оновлення інформаційного ресурсу всіх держав і є факторами, що обумовлюють інформаційну, а за нею і будь-яку іншу нерівність у сучасному світі. У результаті, тією чи іншою мірою, виробництво власних інформаційних ресурсів у кожній з держав на нинішньому етапі розвитку є нерівномірним у всіх галузях, всіх напрямках інформаційного виробництва. Така тенденція є характерною також і для сучасної України.

Наукова діяльність у нашій країні здійснюється, по-перше, науковими установами, що забезпечували необхідні запити на цей вид інформації в часи союзної держави, по-друге, тими, що виникли з огляду на деякі нові потреби і ситуації вже в суверенній Україні. І, по-третє, у межах цієї тенденції відбувається активізація університетської наукової діяльності. Таким чином, усі ці складові елементи не складають систему, підпорядковану єдиним цілям, заснованим на базі єдиної правової системи.

Згідно з чинним законодавством, Національна академія наук України на сьогодні є вищою державною науковою організацією України, що заснована на державній власності та користується правами самоврядності, які полягають у самостійному визначенні тематики досліджень, своєї структури, вирішенні науково-організаційних, господарських,

кадрових питань, здійсненні міжнародних наукових зв'язків¹. Науковими установами НАН України у 2013 р. впроваджено в різні галузі економіки України понад 1600 новітніх розробок, серед яких передові технології, у тому числі інформаційні, машини, устаткування, матеріали, автоматизовані комплекси і системи, програмні продукти, бази даних і бази знань, сорти рослин, методичні рекомендації та методики, стандарти.

За поданням учених академії затверджено урядом та виконано у 2013 р. ряд державних цільових науково-технічних програм, зокрема зі створення сенсорних наукоємних технологій, впровадження енергоощадних світлодіодних джерел світла та освітлювальних систем на їх основі, застосування грид-технологій, розроблення нанотехнологій та наноматеріалів, новітніх технологій створення вітчизняних лікарських засобів.

Зовнішньоекономічна діяльність установ НАН України у 2013 р. полягала у виконанні близько 300 контрактів з корпораціями, компаніями, підприємствами, центрами 35 країн світу.

Поряд із цим, відповідно до окремих правових актів, постанов Кабінету Міністрів, регламентуючих документів відповідних міністерств і відомств, у підпорядкуванні яких вони перебувають, функціонують галузеві академії наук: Академія аграрних наук, Академія медичних наук, Аерокосмічна академія, Академія архітектури, Екологічна академія та ін.

Кожна галузева академія являє собою наукову асоціацію, яка складається з членів академії, нею самою обраних. Багато питань організації й діяльності галузевих академій розглядаються та вирішуються безпосередньо самими членами академій. Галузева академія наук має господарчу й фінансову самостійність і є юридичною особою. У системі галузевих академій наявні інститути, центри, лабораторії, дослідні станції, які проводять наукові дослідження. Через свої провідні інститути галузеві академії здійснюють науково-методичне керівництво та координацію діяльності науково-дослідних установ, що входять до системи відповідного міністерства чи відомства.

Галузеві академії наук створювалися після набуття Україною суверенності й незалежності².

Помітним напрямом розвитку насамперед науково-прикладних досліджень стала останнім часом також і університетська наука. Вона активно

¹ Сайт Президії НАН України. – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>.

² Сидоренко В. К., Дмитренко П. В. Основи наукових досліджень: навч. посіб. для вищ. пед. закладів освіти. – Режим доступу: <http://ukped.com/statti/onpd/3609-haluzevi-akademii-nauk.html>.

включається в процес інноваційних перетворень у сфері розвитку вітчизняної економіки. Наочним прикладом результативності такої роботи став форум-виставка науково-технічних розробок «Наука і бізнес – основа розвитку економіки», що відбувся у 2012 р. у Дніпропетровську. Сімдесят сім провідних вищих навчальних закладів України продемонстрували на ній майже півтисячі наукових розробок, уже готових до впровадження в машинобудування, авіабудування, суднобудування, приладобудування, металургію, енергетику, у нафтохімічну, легку та харчову промисловості. Широко представлялися розробки з енергозбереження, нанотехнологій, робототехніки, медицини, екології та охорони навколишнього середовища. У форумі взяли участь також представники близько 30 зацікавлених промислових підприємств.

Характерно, що, оцінюючи значення цієї події, тодішній перший заступник міністра освіти і науки, молоді та спорту Є. Суліма звернув особливу увагу на початок конструктивного діалогу науки і бізнесу. У світі відсоток державного фінансування становить 30 %, інші 70 % університети отримують завдяки інвестуванню в науку від бізнесу. І в Україні є достатній науковий потенціал, який також може допомогти розвитку економіки³. Однак проблема його ефективного використання поки що не знаходить належного розв'язання. І це при тому, що М. Згуровський сьогодні має всі підстави для нагадування про реальну загрозу, яка полягає в тому, що «в стратегічній перспективі певна група країн відчутно посилить свою роль у світових процесах за рахунок пріоритетного виробництва і використання найновіших знань... Інші країни, що не оволоділи цими знаннями та інструментами, стануть більш залежними від першої групи і будуть розраховуватись із нею за благо цивілізації дешевою робочою силою, природними ресурсами, екологічними квотами та іншими складовими своєї національної безпеки»⁴.

Розглядаючи організацію наукової діяльності в Україні, сьогодні можна стверджувати, що різноманітність наукових організацій свідчить не стільки про потенціальні можливості вітчизняної науки, скільки про недостатню організованість на державному рівні соціального запиту на найбільш потрібну для розвитку суспільства наукову інформацію, відсутність належної роботи щодо створення умов для отримання науковими установами потрібних для розвитку суспільства здобутків

³ Університетська наука на потребу часу. – Дніпропетровськ: Інформаційно-аналітичне агентство ДНУ ім. О. Гончара. – 2012. – 11 жовт.

⁴ *Згуровський М.* Шлях до суспільства, заснованого на знаннях // Дзеркало тижня. – 2006. – 21 січ. – С. 1.

і ефективних механізмів їх впровадження. У зв'язку з цим видається за необхідне на рівні відповідних державних органів проаналізувати:

- фактичну відсутність механізмів поєднання затребуваності в усіх сферах суспільного життя науково обґрунтованих рішень, розвитку технологій, інноваційних продуктів з діяльністю і потенційними можливостями вітчизняної науки. Такий стан справ не лише негативно відбивається на її фінансуванні, а й провокує зниження якості підготовки нової зміни наукових працівників, сприяє відпливу талановитої молоді за кордон, не сприяє розвитку взаємовигідного міжнародного наукового співробітництва, негативно впливає на процес сучасного розвитку нації і держави;

- проблему рознесення функцій у сфері наукової діяльності між академічною і вузівською наукою, відповідного визначення суспільних запитів та пріоритетів на фундаментальні й науково-прикладні дослідження;

- можливості вдосконалення інформаційного забезпечення потреб української науки як на базі ефективного використання національних інформаційних ресурсів, продуктивного виробництва суспільно значущої інформації, так і налагодження планомірного відбору якісної інформації з ресурсів глобального інформаційного простору, потрібної в інтересах національного розвитку;

- можливості держави для лобювання інтересів вітчизняної науки для представлення своїх інноваційних продуктів на міжнародних інформаційних ринках;

- можливості жорсткого реагування на штучні затримки з комерційних та інших шкідливих для розвитку держави причин введення нових технологій, прогресивних здобутків вітчизняної науки в суспільну практику, для забезпечення національних інтересів народу України.

При цьому в законотворчій діяльності видається за доцільне передбачити:

- правову підтримку діяльності, що сприятиме формуванню механізмів забезпечення вітчизняної науки конкретними запитами для розвитку досліджень і прискореному впровадженню наукових розробок у суспільну практику;

- правове і функціональне розмежування реалізації потенціалу академічної і університетської науки;

- формування сучасної правової основи розвитку національної інформаційної сфери, орієнтованої на потреби вітчизняної науки;

- правове забезпечення процесів у системі внутрішніх і міжнародних інформаційних обмінів;

– правова підтримка процесу вдосконалення кадрової політики у сфері науки, захист прав інтелектуальної власності, удосконалення механізмів інформаційних обмінів в інтересах суспільства.

Поряд з необхідним удосконаленням організації роботи вітчизняних наукових структур суспільство потребує оновлення, розвитку із застосуванням сучасних технологій управлінської інформації. Ця інформація має:

– забезпечувати оптимальне функціонування й розвиток соціальної структури суспільства;

– якнайповніше використовувати національний потенціал, специфіку власного шляху вітчизняного розвитку, конструктивно поєднуючи його з загальними тенденціями розвитку цивілізації на основі науково-технічного прогресу;

– ефективно обслуговувати розвиток внеску України в міждержавний розподіл у сфері праці, що формується в останні десятиріччя.

Серед внутрішньосуспільних факторів на розвиток управлінської діяльності і ширше – на розвиток суспільної самоорганізації – насамперед впливає якість формування й ступінь усвідомлення всією системою соціальних складових суспільства основних засад і цілей його розвитку, об'єднання навколо них основного загальносуспільного інтересу, розвиток демократизації, ефективного державного управління, техніко-технологічний, освітній розвиток, організація суспільних стимулів для ефективного, творчого використання наявних і створення нових суспільних ресурсів, включення вітчизняного інформаційного виробництва в статусі рівноправного в систему міжнародного виробництва й використання інформації.

Продукування нової інформації і розвиток вітчизняних соціальних комунікацій мають стати дієвими інструментами для здійснення науково-інформаційного супроводу реалізації державних програм національного розвитку та вдосконалення самих механізмів управлінської діяльності відповідно до умов життя суспільства, що стрімко еволюціонують, як природними, так і пов'язаними зі специфікою міжнародних, міжнаціональних та інших відносин у сучасному суспільстві. Особливу важливість в умовах реалізації управлінської функції сучасної держави накладають глобалізаційні процеси, необхідність відстоювання національних інтересів у відносинах із зарубіжними суб'єктами економічної діяльності на внутрішніх і зарубіжних ринках і особливо – під час реалізації спільних проектів, при створенні спільних підприємств із вітчизняними економічними структурами.

В умовах розвитку інформаційного суспільства особливого значення набуває теза про те, що якраз завдяки інформаційним процесам система має здатність здійснювати цілеспрямовану взаємодію з навколишніми умовами, координувати та субординувати відносини власних компонентів, спрямовувати їх рух, так само як і рух себе самої як цілого, до запрограмованої раніше мети. У результаті самокерована система здатна зберігати свою цілісність, якісну специфіку, а нерідко (мова стосується насамперед соціальних систем) не лише зберігатися, а й удосконалюватися, розвиватися⁵.

У процесі вдосконалення українського державотворення протягом двох останніх десятиріч набули якісно нового змісту вимоги до системи соціальних інформаційних комунікацій, пов'язані з необхідністю вдосконалення процесу продукування ресурсів для обслуговування інформаційної вертикалі органів державної влади й місцевого самоврядування. Налагоджується розвиток механізмів своєчасного, якісного інформування значною частиною владних структур усіх рівнів громадян про зміст своєї діяльності, організація системи зворотного зв'язку з оцінками цієї діяльності, залучення до співпраці в інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності вітчизняних інформаційно-аналітичних центрів, сприяння розвитку творчої ініціативи громадян у сфері вдосконалення суспільного поступу шляхом реалізації проектів типу «електронний уряд» та ін. Однак при цьому практика інформаційного забезпечення вітчизняної управлінської діяльності на сьогодні ще не повністю відповідає вимогам сьогодення. Недостатньо керований розвиток вітчизняних телекомунікаційних систем і мереж призводить до небажаних тенденцій, що позначаються на стратегічних інтересах держави. Серед них слід згадати про те, що комп'ютерні інформаційні системи стратегічного загальнодержавного значення базуються на телекомунікаційних засобах, на які держава має обмежений вплив і які можуть не відповідати вимогам інформаційної безпеки. Саме телекомунікаційне середовище на сьогодні представляє набір окремих телекомунікаційних систем, технологічно не контрольованих з боку держави. Це впливає на загальну надійність і життєстійкість телекомунікаційної системи, не дає можливості контролю рівня запроваджуваних тарифів за інформаційні послуги. Інформаційні послуги, ресурси й програмні продукти поширені по території України нерівномірно, не враховують достатньою мірою потреб населення

---

⁵ *Афанасьев В. Г.* Социальная информация и управление обществом. – М.: Политиздат, 1975. – С. 111.

й органів управління. Важливим питанням розвитку вітчизняного інформаційного простору є організація ефективного використання наявної техніко-технологічної бази для виробництва й організації використання необхідних суспільству інформаційних ресурсів. При цьому Україна вже має досвід формування комп'ютерної інфраструктури на основі GRID та інших перспективних технологій. На сьогодні актуальним є завдання створення загальнодержавного інтегрованого комунікаційного середовища. Реалізація цього завдання значною мірою могла б розв'язати проблему наявності суттєвих лакун у забезпеченні різних регіонів, різних соціальних структур необхідною для розвитку інформацією.

У середовищі експертів складності з розвитком інтернет-послуг в Україні пояснюються також недостатнім рівнем розвитку ринкових відносин у більшості секторів економіки, що не стимулює впровадження прогресивних високоєфективних інформаційних технологій; відсутністю достатнього обсягу вільних фінансових засобів у вітчизняних підприємств і фінансових установ, а також низькою платіжною спроможністю населення; низьким рівнем використання інформаційних технологій на підприємствах, організаціях і в органах державної влади й недостатня нормативно-правова база в питаннях розвитку Інтернету, інформаційних ресурсів та інтелектуальної власності.

У результаті, переважна більшість технічно сконструйованих інформаційних систем не відповідає належному рівню структури соціальних запитів суспільства. Застосування спільного використання ресурсів у режимах технологій телеобробки та файл-серверних, найбільш широко використовуваних в інформаційному просторі сучасної України ⁶, не сприяє широкому використанню суспільно значущих ресурсів, а отже, і високій ефективності їх застосування. Дотримання принципу конфіденційності на інформацію при цьому зводиться нерідко насамперед у невеликих об'єднаннях користувачів: малого бізнесу, невеликих, політичних та інших громадських організацій та об'єднань за інтересами, що не мають можливостей проводити стратегічно вивірену власну інформаційну політику обмінів в національному інформаційному просторі і користуються лише контрольованими ними надбаннями інформації. Такий підхід не сприяє загальному процесу нарощення національних інформаційних ресурсів і є з точки зору національних інтересів малоперспективним.

⁶ Томашевський Р. М., Цегельник Г. Г., Вітер М. Б., Дудук В. І. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 160

Під час застосування клієнт-серверних технологій, як дворівневої, так і ще більшою мірою трирівневої, не лише оптимізується розподіл ресурсів у системі, забезпечується тим самим більша ефективність їх використання широкій кількості їхніх власних користувачів, але й «інтеропабельність – відкритість системи, що дозволяє вбудувати її як компонент у складне, різнорідне, розподілене на значній відстані середовище»⁷. Такий підхід є корисним для збагачення національних інформаційних ресурсів. Однак при цьому внаслідок низького рівня фінансування інформатизації в Українській державі і обмежених можливостей у цьому плані більшості вітчизняних економічних структур сервери розподілених баз даних таких систем часто розміщуються за межами нашої держави. Ситуація ускладнюється тією обставиною, що національна правова база у сфері інформатизації істотно відстає від розвитку сучасних інформаційних технологій⁸ і на сьогодні не здатна повною мірою відстоювати інтереси Української держави в міжнародних інформаційних обмінах та у відповідному інформаційному виробництві. Це ж саме стосується включення вітчизняної науки, складових українського сегмента великих міжнародних економічних структур у розвиток Grid-середовища⁹, хоча участь у таких проектах є дуже цінним для України як з точки зору освоєння передових технологій, так і з огляду долучення до найновіших інформаційних ресурсів.

Сьогодні в Україні у рамках реалізації програми інформатизації активізується певною мірою організація продукування суспільно значущої інформації на всіх рівнях соціальної структури. Поступово усвідомлюється необхідність ведення постійної, а не від виборів до виборів, політичної діяльності, удосконалюється інформаційна, пропагандистська робота з використанням електронних інформаційних технологій, наповнюється суспільно значущою інформацією система комунікацій політичних та інших громадських об'єднань.

⁷ Там само. – С. 163.

⁸ Див. про це: Горовий В. Електронні ЗМІ в контексті забезпечення національного інформаційного суверенітету // Інтернет-комунікація в діяльності інститутів сектору безпеки: теоретико-прикладний аспект. – К.: НАСБ України, 2013. – С. 106–108.

⁹ Прим.: Grid-середовище – відкрите й стандартизоване середовище, яке забезпечує гнучкий, безпечний скоординований розподіл (загальний доступ) ресурсів у рамках віртуальної організації. – Томашевський Р. М., Цегельник Г. Г., Вітер М. Б., Дудук В. І. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – С. 164. Див. про це також: С. 165–167.

І з розвитком соціальної структури суспільства, посиленням соціокультурних запитів дедалі більш широких верств населення у зв'язку із зростаючими можливостями інформаційного забезпечення, актуалізується робота з введення в суспільний обіг ресурсу національних інформаційних фондів. Бібліотечні, архівні, музейні та інші центри зберігання інформації вдосконалюють роботу, пов'язану з введенням в обіг дедалі ширших пластів наявних у них ресурсів у середовище потенційних користувачів, започатковують різноманітні форми реферативної продукції, інформаційно-аналітичну продукцію в режимі «інформація на базі інформації», аналітичні дослідження на актуальну суспільно значущу тематику, що базуються на ефективному використанні широких інформаційних масивів наявних фондів. Таким чином, у системі сучасних внутрішньосуспільних обмінів збільшується питома вага актуальної, якісної, суспільно значущої інформації.

У цілому, слід зауважити, що при недостатньому оновленні базових інформаційних ресурсів втрачається стійкість соціальної структури суспільства, що проявляється в зниженні ефективності її функціонування і, у кінцевому підсумку, у зменшенні затребуваності цього функціонування в різних категорій населення. Недостатня умотивованість формування нових соціальних структур суспільства, недостатнє, виходячи з потреб відповідної діяльності, інформаційне забезпечення інформаційних баз необхідною інформацією, слабе входження в систему сучасних соціальних комунікацій також призводить до аналогічних результатів. Нові соціальні структури в такому випадку не виконують до кінця затребуваних суспільством функцій, об'єктивно ослаблюючи його в процесі сучасного розвитку.

Варто зауважити, що в активно використовувані масиви інформації мають входити також ресурси, що відображають духовно-ціннісні орієнтири, загальносуспільні цілі, перспективи розвитку. Такі складові у своїй загальносуспільній сутності відображають інформаційну базу існування й розвитку держави, нації, усієї системи соціальних структур, що становлять ту чи іншу суспільну єдність у сучасному світі, є основою для виховання патріотизму, національної самоідентифікації, самосвідомості, відповідного позиціонування в міжнародних відносинах. У зв'язку з цим слід зазначити, що в Україні протягом майже двох десятиріч розбудови державності, формування нового суспільства не вдалося добитися переконливих результатів в утвердженні загальносуспільних ідеалів, чітко визначеної, зрозумілої широкому колу громадян стратегії розвитку, що могло бути основою формування інформаційного ресурсу

забезпечення розвитку українського суспільства в умовах сьогодення. Цей суттєвий недолік є не лише причиною сумірної неефективності політичної діяльності в країні, а й незадовільним результатом роботи ЗМІ, що полюбляють величати себе «четвертою владою».

Ще однією суттєвою причиною неефективності використання інформаційних надбань минулого є недостатнє оновлення суверенних інформаційних ресурсів, пов'язаних з національною традицією забезпечення всіх напрямів розвитку українського суспільства, слабке ув'язування їх із проблематикою сьогодення. У своїй сукупності засоби масової інформації недостатньо висвітлюють, а отже, і здійснюють збагачення інформаційної бази українського суспільства:

- результатами вітчизняної наукової діяльності, зокрема – у гуманітарній сфері; культурного будівництва в умовах розвитку сучасного українського суспільства;

- продукцією мережі інформаційно-аналітичних центрів, що відповідно до закономірностей становлення інформаційного суспільства швидко розвиваються в Україні як спеціальні структури освоєння продукції зростаючого інформаційного виробництва;

- інформаційною продукцією всіх інших джерел інформованості в Україні, включаючи відповідні підрозділи управлінських структур, економічних, громадських організацій. Серйозною проблемою, що в перспективі набуває дедалі більшої гостроти, є дуже слабке наповнення українського інформаційного простору потрібною суспільству для розвитку, відповідним чином адаптованою інформацією глобального інформаційного простору. Слабке використання такого перспективного джерела інформації в Україні робить її вразливішою в порівнянні з державами, які дедалі активніше користуються цим ресурсом, задовольняючи суспільні потреби в тих сферах діяльності, де власна інформація не відповідає сучасним завданням розвитку.

Суттєві загрози дотриманню оптимального для розвитку суспільства інформаційного суверенітету пов'язані також з недостатньою ефективністю організаційної діяльності, пов'язаної з процесом оновлення суспільно значущих ресурсів інформації і їх використанням. Ця проблема також значною мірою пов'язана з поспішним роздержавленням основної маси вітчизняних ЗМІ, втратою, у зв'язку з цим, впливу держави на інформаційні процеси, що не відповідає суспільним балансам процесу демократизації.

Найбільш актуальними серед цієї групи загроз в умовах інформатизації українського суспільства є такі:

а) недостатня підтримка державою наукових, науково-прикладних досліджень у напрямі збереження й використання суверенних масивів інформації, обладнання центрів зберігання інформаційних ресурсів (спеціальних, а також необхідної кількості бібліотечних, архівних, музичних установ) необхідним устаткуванням для збереження наявних інформаційних ресурсів на всіх носіях, а також, що дуже важливо, забезпечення довгострокового зберігання електронної інформації, розробки методик ефективного входження центрів концентрації суспільних інформаційних ресурсів у сучасну систему соціальних інформаційних комунікацій і забезпечення дієвих механізмів оновлення ресурсів соціальних інформаційних баз українського суспільства;

б) недостатня ефективність використання національних інформаційних ресурсів у суспільному розвитку у зв'язку з розрізненістю центрів зберігання інформації, насамперед бібліотечних та архівних, слабкою координацією діяльності між цими установами, що утруднює використання наявних ресурсів, призводить до паралелізму при комплектуванні їх поповнення, не дає можливості представлення національних інформаційних ресурсів у всій повноті й потужності як повноправного суб'єкта глобального інформаційного простору;

в) недостатня робота із забезпечення розвитку дистантних форм інформаційного обслуговування і особливо – електронними інформаційними ресурсами – усіх категорій користувачів. Це, у свою чергу, обумовлює:

– недостатній доступ користувачів до інформаційних ресурсів, що суперечить умовам розвитку й вдосконалення процесу інформатизації;

– недостатню ефективність використання наявних інформаційних ресурсів, що негативно впливає на весь процес суспільного розвитку;

– негативний вплив на процеси національного інформаційного виробництва, що є важливою умовою суспільного розвитку на його інформаційному етапі;

г) недостатня увага до розв'язання суспільно значущої проблеми – підготовки кадрів інформаційних працівників для задоволення потреб сучасної інформатизації, вирішення кадрового питання в процесі подальшого розподілу трудових ресурсів, нового розподілу у сфері праці грядущого інформаційного суспільства.

Серед актуальних проблем зберігання й розвитку інформаційного виробництва в сучасних умовах набуває дедалі більшої актуальності формування ефективної правової бази. Варто зауважити, що у швидкоплинному перебігу подій суспільного життя, із революційними процесами в розвитку інформаційних технологій значна частина існуючих уже

нормативних актів, як внутрішньодержавних, так і міжнародних, поступово втрачає актуальність, відповідність процесам, які ними нормуються, і потребує уточнень або ж перегляду

Таким чином, в умовах розвитку інформаційного суспільства вітчизняні структури з виробництва та організації забезпечення інформацією руху України шляхом прогресу не завжди відповідають потребам сьогодення. У зв'язку з цим запити на зарубіжну інформацію в нашій країні перебувають на рівні значно вищому, ніж могли б бути при ефективній роботі вітчизняного інформаційного комплексу.

Стаття надійшла до редакції 16.07.2014.

Valery Goroviy,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

THE PRODUCTION FEATURES OF SCIENTIFIC INFORMATION IN NATIVE SCIENTIFIC PRODUCTION

This article studies the issues related to the production of modern scientific information, as well as their ratio to the corresponding social demands, some actual ways are offered for the improvement of government policies in this area of social activity.

Keywords: an informative production, informatisation the structure of scientific production, public demand in scientific information, problem of updating of administrative information organization, development of legal base of informative sphere.

Валерий Горовой,

д-р ист. наук, проф., зам. гендиректора Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского

ОСОБЕННОСТИ ПРОДУЦИРОВАНИЯ НАУЧНОЙ ИНФОРМАЦИИ В ОТЕЧЕСТВЕННОМ НАУЧНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Рассматриваются проблемы организации производства современной научной информации, их соотношение с соответствующими общественными запросами, предлагаются некоторые актуальные направления совершенствования государственной политики в данной сфере общественной деятельности.

Ключевые слова: информационное производство, информатизация, структура научного производства, общественная востребованность в научной информации, проблема обновления организации управленческой информации, развитие правовой базы информационной сферы.